

1. Johdanto ja tavoitteet

Tämän suunnitelman tavoitteena on tarjota selkeät ohjeet kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ennaltaehkäisyyn, niihin puuttumiseen ja tilanteiden selvittelyyn kouluympäristössä. Suunnitelma korostaa turvallisuuden ja yhteisöllisyyden edistämistä, varhaista puuttumista sekä oppilaiden hyvinvoinnin jatkuvaa seuranta. Tavoitteena on luoda positiivinen ja ratkaisukeskeinen ilmapiiri, jossa jokainen oppija kohdataan arvostavasti ja jossa kiusaamiseen puututaan välittömästi. Suunnitelma sisältää konkreettisia keinoja ja vastuutahot, jotka varmistavat, että kiusaamis-, häirintä- tai väkivaltatilanteet käsitellään asianmukaisesti, ja että oppilaiden turvallisuus ja hyvinvointi ovat etusijalla.

2. Määritelmät

Kiusaaminen

Kiusaaminen on toistuvaa ja tahallista ikävää toimintaa, joka kohdistuu samaan yksilöön. Sen ominaispiirteitä ovat toistuvuus, tietoisuus ja vallankäyttö, jotka erottavat sen riitelystä, häirinnästä tai yksittäisestä väkivaltatilanteesta. Kiusaaminen vaikuttaa koko oppijaryhmään, ja jokaisella jäsenellä on oma roolinsa tilanteessa. Kiusaaminen voi täyttää rikoksen tunnusmerkistön, ja siihen on puututtava vakavasti.

Häirintä

Häirintä ilmenee tilanteissa, joissa luodaan esimerkiksi seksuaaliseen suuntautumiseen, alkuperään, vammaisuuteen tai muuhun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslaeissa säädettyyn syrjintäperusteeseen liittyvä toista henkilöä halventava, nöyryyttävä, uhkaava, vihamielinen tai hyökkäävä ilmapiiri. Häirintä voi ilmetä asiattomana vihjailuna ja loukkaavana käytöksenä sanoin tai teoin. Häirintää voi olla kirjoitettujen ja puhuttujen sanojen ja ilmaisujen lisäksi ihmisarvoa loukkaavan materiaalin esittäminen verkossa tai sosiaalisessa mediassa. Vähemmistöön kuulumisen lisää häirinnän riskiä merkittävästi.

Seksuaalinen häirintä

Seksuaalista häirintää on mm. lapsen tai nuoren altistaminen ikään kuulumattomalle sanalliselle, sanattomalle tai fyysiselle, seksuaaliselle ei-toivotulle käytökselle. Se voi ilmetä esimerkiksi seksuaalisesti vihjailevina eleinä ja ilmeinä, epäasiallisina seksuaalisina tai kaksimielisinä puheina ja vitseinä, epäasiallisten seksuaalisten sisältöjen lähettämisenä sosiaalisen median kanavissa tai vartaloa ja pukeutumista koskevana epäasiallisena kommentointina. Seksuaalinen häirintä loukkaa henkilön psyykkistä tai fyysistä koskemattomuutta luomalla uhkaavan, vihamielisen, halventavan, nöyryyttävän tai ahdistavan ilmapiirin.

Väkivalta

Väkivalta on fyysisen voiman tai vallan tahallista käyttöä tai sillä uhkaamista, joka kohdistuu ihmiseen itseensä, toiseen ihmiseen, ihmisryhmään tai yhteisöön. Väkivalta voi johtaa fyysisen tai henkisen vamman syntymiseen, kehityksen häiriintymiseen, perustarpeiden tyydyttämättä jäämiseen tai jopa kuolemaan. Väkivallanteot voivat olla fyysisiä, henkisiä tai seksuaalisia. Väkivallan ehkäisy ja siihen puuttuminen ovat keskeisiä toimia oppilaiden turvallisuuden ja hyvinvoinnin varmistamiseksi.

3. Ennaltaehkäisevät toimet

Koulun arvot ja käyttäytymissäännöt ohjaavat toimintaamme

Laitilan perusopetuksessa painotetaan suvaitsevaisuutta, yhteisöllisyyttä ja yhteisövastuuta. Tavoitteena on, että kaikkia kohdellaan yhdenvertaisesti ja arvokkaasti. Tärkeitä arvoja ovat toisen kunnioittaminen, erilaisuuden hyväksyminen, ryhmässä toimiminen sekä oikeus koskemattomuuteen ja turvalliseen koulupäivään. Yhteistyö huoltajien kanssa on tärkeää, jotta lapset oppivat ystävällisyyttä ja arvostusta. Erilaisuuden kunnioittaminen ja suvaitsevaisuus ovat keskeisiä arvoja, jotka edistävät myönteistä ilmapiiriä ja ehkäisevät kiusaamista, häirintää ja väkivaltaa. Kun lapsi tuntee olevansa osa yhteisöä, kouluun on mukava tulla oppimaan uusia asioita yhdessä kavereiden kanssa. Käyttäytymissäännöt ovat näkyvästi esillä ja ne on käsitelty yhdessä.

Tiedonsiirto nivelvaiheissa ja oppilasryhmien muodostaminen nähdään tärkeänä ennaltaehkäisevänä työnä

Suunnitelmallinen ja huolellinen tiedonsiirto nivelvaiheissa sekä saadun tiedon hyödyntäminen oppilasryhmiä muodostettaessa on keskeistä turvallisen oppimisympäristön luomiseksi. Tiedonsiirrossa huomioidaan oppilaan hyvinvointi, sosiaaliset suhteet ja aiemmat kokemukset, jotta voidaan ehkäistä kiusaamista, häirintää ja väkivaltaa. Oppilasryhmiä muodostettaessa pyritään tukemaan myönteisiä kaverisuhteita, vahvistamaan ryhmähengen kehittymistä ja estämään tilanteita, jotka altistavat yksin jäämiselle tai ryhmäkonflikteille.

Yhteisöllisyys vahvistaa yhteenkuuluvuutta ja me-henkeä

Yhteisöllisyys on keskeinen osa kaikkea toimintaa Laitilan perusopetuksessa. Tuki- ja kummioppilastoiminta tarjoaa oppilaille mahdollisuuden tukea ja auttaa toisiaan, mikä vahvistaa yhteisöllisyyttä ja luo positiivista ilmapiiriä. Luokkien yhteishenkeä vahvistavat toimet, kuten ryhmäytymispäivät, ryhmätyöt ja yhteiset tapahtumat, edistävät yhteistyötä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Näiden toimintojen avulla oppilaat oppivat arvostamaan toistensa erilaisuutta ja kehittävät sosiaalisia taitojaan. Yhteisöllisyyden vahvistaminen on tärkeää, sillä se luo turvallisen ja kannustavan oppimisympäristön, jossa jokainen oppilas voi tuntea olevansa osa yhteisöä ja osallistua aktiivisesti koulun toimintaan.

Keskustelu- sekä tunne- ja vuorovaikutustaidot nähdään kansalaistaitoina

Säännöllinen keskustelu- sekä tunne- ja vuorovaikutustaitojen opetus, kuten tunne- ja turvataidot, on tärkeää oppilaiden hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämiseksi. Näiden taitojen harjoittelu auttaa oppilaita tunnistamaan ja hallitsemaan tunteitaan, parantamaan vuorovaikutustaitojaan ja rakentamaan positiivisia ihmissuhteita. Tämä opetus tukee myös kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ennaltaehkäisyä kouluyhteisössä.

Aikuisten aktiivinen läsnäolo välitunneilla

Aikuisten aktiivinen läsnäolo välitunneilla on tärkeää oppilaiden turvallisuuden ja hyvinvoinnin varmistamiseksi. Aikuiset voivat havainnoida ja puuttua mahdollisiin kiusaamis-, häirintä- ja väkivaltatilanteisiin nopeasti, ennen kuin ne eskaloituvat. Lisäksi aikuisten läsnäolo luo oppilaille turvallisuuden tunnetta ja edistää positiivista ilmapiiriä koulussa. Aikuiset voivat myös toimia roolimalleina ja tukea oppilaiden sosiaalisten taitojen kehitystä. Turvallisten aikuisten läsnäolo auttaa luomaan yhteisöllisyyttä ja vahvistaa oppilaiden luottamusta koulun aikuisiin.

Hyvä ja turvallinen digikulttuuri ei synny itsestään

Hyvä ja turvallinen digikulttuuri syntyy siitä, että oppilaat ja henkilökunta käyttävät digitaalisia välineitä vastuullisesti ja kunnioittavasti. Tavoitteena on luoda ympäristö, jossa jokainen voi tuntea olonsa turvallisesti myös verkossa. Tämä edellyttää selkeitä sääntöjä ja ohjeita, jotka on käsitelty yhdessä oppilaiden kanssa. Lisäksi on tärkeää, että aikuiset niin koulussa kuin kotonakin ovat aktiivisesti mukana valvomassa ja tukemassa oppilaiden digitaalista käyttäytymistä. Hyvä digikulttuuri edistää oppimista, yhteistyötä ja positiivista vuorovaikutusta sekä ehkäisee kiusaamista ja häirintää verkossa. Vaikka valtaosa digitaalisesta toiminnasta tapahtuu vapaa-ajalla, kriittisen lukutaidon sekä digitaitojen opettaminen ja vahvistaminen nopeasti muuttuvissa digitaalisissa ympäristöissä on yksi koulun keskeisiä tehtäviä.

4. Varhaisen tunnistamisen käytännöt

Kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan havaitseminen sekä kirjaamiskäytännöt

Varhaisen tunnistamisen käytännöt ovat keskeisiä kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisyssä. Laitilan perusopetuksessa käytetään avointa ja matalan kynnyksen ilmoituskanavaa, johon oppilaat, huoltajat ja henkilökunta voivat raportoida havaitsemistaan ongelmista. Säännölliset kyselyt ja oppilaspalautteet, kuten kiusaamiskyselyt, auttavat kartoittamaan koulun ilmapiiriä ja tunnistamaan mahdollisia ongelmakohtia. Havainnot ja raportit dokumentoidaan, jotta niihin voidaan puuttua asianmukaisesti ja seurata tilanteen kehittymistä. Dokumentointi sisältää lomakkeiden täyttämisen ja tarvittaessa kirjaamisen järjestelmään. Näin varmistetaan, että kaikki tapaukset käsitellään systemaattisesti oppilaiden turvallisuus ja hyvinvointi etusijalla säilyttäen.

5. Puuttumisen toimintamalli

Laitilan perusopetukseen on kehitetty kiusaamis- ja häirintätapauksiin puuttumisen toimintamalli, joka on tämän asiakirjan liitteenä (Liite 1). Lisäksi käytössä on Laitilan koulujen ohjeistus väkivaltatilanteisiin puuttumiseen (Liite 2), jota sovelletaan silloin, kun kyse on väkivallasta.

6. Jälkihoito ja seuranta

Jälkihoito on olennainen osa kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisyä ja käsittelyä. Uhrille tarjotaan tukea opiskeluhuollon (mm. kuraattorin, psykologin ja terveydenhoitajan) toimesta. Tämä tuki voi sisältää yksilö- ja ryhmäkeskusteluja sekä tarvittaessa ulkopuolisten asiantuntijoiden apua. Tekijän kanssa käydään kasvatustilanteita, joissa pyritään ymmärtämään teon syyt ja ehkäisemään vastaavat tilanteet tulevaisuudessa. Tarvittaessa toteutetaan kurinpitotoimia. Seurantakeskustelut järjestetään sovittun aikataulun mukaisesti, ja niissä arvioidaan tilanteen kehittymistä ja tarvittavia lisätoimenpiteitä. Luokan tai ryhmän yhteishengen palauttamiseksi järjestetään yhteisiä toimintoja ja projekteja, jotka edistävät positiivista ilmapiiriä ja yhteisöllisyyttä. Näin varmistetaan, että kaikki osapuolet saavat tarvittavan tuen ja että kouluyhteisö voi jatkaa toimintaansa turvallisessa ja myönteisessä ilmapiirissä.

7. Henkilöstön koulutus ja yhteistyö

Henkilökunnan koulutus ennaltaehkäisyyn ja puuttumiseen

Henkilökunnan koulutuksella on keskeinen rooli kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ennaltaehkäisyssä ja niihin puuttumisessa. Koulutuksen tavoitteena on varmistaa, että kaikki koulun aikuiset ovat tietoisia kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän tunnusmerkeistä ja osaavat toimia tilanteissa asianmukaisesti. Koulutukseen sisältyy tietoa kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän eri muodoista, niiden vaikutuksista oppilaisiin sekä käytännön menetelmistä, joilla tilanteisiin voidaan puuttua tehokkaasti. Lisäksi koulutuksessa käsitellään varhaisen tunnistamisen käytäntöjä ja dokumentointia, jotta kaikki havainnot ja raportit kirjataan järjestelmällisesti. Koulutuksen avulla pyritään luomaan yhtenäinen toimintakulttuuri, jossa oppilaiden turvallisuus ja hyvinvointi ovat etusijalla.

Yhteistyö kodin, poliisin, nuorisotyön ja sosiaalitoimen kanssa

Yhteistyö kodin, ankkuripoliisin, nuorisotyön ja sosiaalitoimen kanssa on keskeinen osa kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisyä ja niihin puuttumista. Koulun ja kodin välinen tiivis yhteistyö varmistaa, että huoltajat ovat tietoisia koulussa tapahtuvista asioista ja voivat tukea lastensa hyvinvointia. Ankkuripoliisi tarjoaa asiantuntemusta ja tukea tilanteiden selvittämisessä ja ennaltaehkäisyssä. Nuorisotyö tukee oppilaiden sosiaalista kehitystä ja tarjoaa turvallisia vapaa-ajanviettomahdollisuuksia. Sosiaalitoimi puolestaan tarjoaa tarvittaessa tukea ja palveluja oppilaille ja heidän perheilleen. Yhteistyö näiden tahojen kanssa varmistaa, että kaikki osapuolet toimivat yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

8. Suunnitelman arviointi ja päivittäminen

Suunnitelman arviointi toteutetaan vähintään kahden vuoden välein, jotta sen ajantasaisuus ja toimivuus voidaan varmistaa. Arvioinnin tueksi kerätään palautetta niin oppilailta ja heidän huoltajiltaan kuin opetus- ja opiskeluhoitohenkilöstöltä. Palautteen ja käsiteltyjen tapahtumien avulla pyritään tunnistamaan mahdolliset kehityskohteet. Tarvittaessa suunnitelmaa päivitetään, jotta se vastaa paremmin koulun tarpeita ja tukee oppilaiden hyvinvointia. Arviointi- ja kehittämisprosessin tarkoituksena on mahdollistaa kaikille oppilaille turvallisen ja positiivisen oppimisympäristön kehittäminen sekä ylläpitäminen.

Liite 1 Puuttumisen toimintamalli

1. Havainnointi ja ilmoitus:

- **Vastuu:** Kaikki koulun aikuiset (opettajat, koulunkäynninohjaajat, muu henkilökunta)
- **Aikataulu:** Välittömästi tilanteen havaitsemisen jälkeen
- **Toimenpiteet:** Havainnoidaan kiusaamis-, häirintä- tai väkivaltatilanne ja ilmoitetaan siitä luokanopettajalle tai -valvojalle. Mikäli kiusaaminen tai häirintä on luonteeltaan erityisen vakavaa, ohjataan tapaus kiusaamistiimin kautta Ankkuri- tai Ko-tiimin hoidettavaksi. Mikäli kyseessä on väkivaltatilanne, toimitaan Laitilan koulujen ohjeistus väkivaltatilanteisiin puuttumiseen -ohjeen mukaisesti.

2. Ensimmäinen käsittely:

- **Vastuu:** Luokanopettaja tai -valvoja
- **Aikataulu:** Saman päivän aikana, mikäli mahdollista
- **Toimenpiteet:** Keskustellaan kaikkien osapuolten (uhrin, tekijän, todistajien) kanssa ja kartoitetaan tilanne. LO tai LV vie tapauksen tarvittaessa kiusaamistiimin käsittelyyn.

3. Yhteydenpito huoltajiin:

- **Vastuu:** Luokanopettaja tai -valvoja (tiimille ohjautuvissa tapauksissa rehtori)
- **Aikataulu:** Saman päivän aikana, mikäli mahdollista
- **Toimenpiteet:** Ilmoitetaan huoltajille tapahtuneesta ja sovitaan jatkotoimenpiteistä

4. Jälkihoito:

- **Vastuu:** Koulun opetushenkilöstö ja opiskeluhoolto yhdessä
- **Aikataulu:** Sovitun aikataulun mukaisesti
- **Toimenpiteet:** Tarjotaan tukea uhrille, keskustellaan tekijän kanssa ja tarvittaessa toteutetaan kasvatus- tai kurinpitotoimet. Järjestetään tarvittaessa luokan/ryhmän yhteishenkeä tukevia toimia

5. Seuranta:

- **Vastuu:** Koulun opetushenkilöstö ja opiskeluhoolto yhdessä
- **Aikataulu:** Sovitun aikataulun mukaisesti
- **Toimenpiteet:** Mikäli kiusaaminen, häirintä tai väkivalta jatkuu, ohjataan tapaus kiusaamistiimin kautta Ankkuri- tai Ko-tiimin käsiteltäväksi.

Liite 2 Laitilan koulujen ohjeistus väkivaltilanteisiin puuttumiseen

Alla oleva ohjeistus perustuu Opetushallituksen ohjeistukseen väkivaltilanteisiin puuttumisesta perusopetuksessa.

- Selvitetään ja kirjataan, mitä on tapahtunut ja keiden välillä sekä ketkä ovat osallisia tilanteeseen ja ketkä sivustaseuraa
- Uhrin ja väkivaltaisesti käyttäytyneen tekijän huoltajille ilmoitetaan tilanteen tai väkivaltaepäilyn tultua ilmi
- Varmistetaan opiskeluympäristön turvallisuus
- Järjestetään keskustelu uhrin ja tekijän sekä tarvittaessa heidän huoltajiensa kanssa
- Ohjataan uhri ja väkivaltaisesti käyttäytynyt tekijä sekä heidän huoltajansa opiskeluhoitopalvelujen piiriin
- Kurinpitokeinojen ja -toimien sekä turvaamistoimien käyttö oppilaan ikä, kehitystaso ja teon laatu huomioiden: jälki-istunto, opetuksen epääminen loppupäivän ja/tai korkeintaan seuraavan päivän ajaksi, kirjallinen varoitus tai määräaikainen koulusta erottaminen enintään kolmeksi kuukaudeksi
- Alle 18-vuotiaasta koskien lastensuojeluun ilmoittaminen
- Väkivallasta tai väkivaltaepäilystä poliisille ilmoittaminen ja rikosilmoituksen tekeminen
- Tilanteen seurannasta sopiminen

Perusopetuslain mukaan opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Oppilaan on käyttydyttävä muita kiusaamatta ja syrjimättä sekä toimittava siten, ettei hän vaaranna muiden oppilaiden, kouluyhteisön sekä opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä. Jokaisella on oikeus fyysiseen koskemattomuuteen.

Väkivaltaista käytöstä torjutaan tehokkaimmin luomalla ympäristö, jossa oikeudenmukaisuuden, turvallisuuden ja hyväksytyksi tulemisen kokemukset luovat luottamusta ja edistävät työrauhaa. Koulun henkilöstön johdonmukainen ja ajoissa tapahtuva puuttuminen oppilaan aggressiiviseen käytökseen vähentää riskiä, että oppilas päätyy käyttämään väkivaltaa. Myös perheissä sama johdonmukainen ja varhainen aggressiiviseen käytökseen puuttuminen tukee lasten hyvinvointia ja kasvua.